Pleidooi voor een Tabakverslavingsfonds

De grote maatschappelijke schade die het gevolg is van nicotinegebruik in al zijn vormen rechtvaardigt de verplichte bijdrage van de tabaksindustrie aan een schade- en preventiefonds. Uit zo'n fonds kunnen specifieke zorgkosten en ook preventiemaatregelen worden bekostigd, waaronder informatieve publiekscampagnes en doelgroepgerichte interventies.

Roken kost de samenleving 33 miljard euro per jaar

In 2015 is berekend dat roken de Nederlandse samenleving per saldo 33 miljard euro per jaar kost. Daarin zijn de opbrengsten aan tabaksaccijnzen afgezet tegen de zorgkosten, verloren productiviteit en verloren (kwalitatieve) levensjaren.[1]

Deze berekening ging alleen nog over roken van sigaretten. Sindsdien zijn verschillende nieuwe nicotineproducten op de markt gekomen, waarvan langzamerhand steeds duidelijker wordt dat die ook schadelijk zijn voor de gezondheid. Tegelijkertijd appelleren die nieuwe producten aan nieuwe generaties. Daarmee is een jarenlange neergaande lijn in het nicotinegebruik tot staan gebracht.
Tabaksgebruik is de grootste oorzaak van de gezondheidskloof in Nederland. Het draagt bij aan ongelijkheid, armoede, ziekteverzuim en werkeloosheid.

Al die schade wordt veroorzaakt door een industrie die mensen zo jong mogelijk verslaafd probeert te maken aan nicotine met producten die deze bedrijfstak megawinsten oplevert. Is het dan niet logisch om deze bedrijven te verplichten een klein percentage van hun inkomsten af te dragen aan een fonds waarmee de schade die zij zelf aanrichten kan worden beperkt?

De industrie is verantwoordelijk

Het beginsel dat de vervuiler betaalt wordt breed geaccepteerd – zie bijvoorbeeld het gokverslavingsfonds –, dus waarom niet voor de schade die de tabaksindustrie veroorzaakt? Het argument dat de schade door de roker zelf wordt veroorzaakt snijdt geen hout: de roker is immers door de tabaksindustrie willens en wetens verslaafd gemaakt in een levensfase waarin het brein nog extra bevattelijk is voor nicotineverslaving. Verreweg de meeste nicotinegebruikers raken (ver) voor hun 18e verslaafd. In Nederland wil 80 procent van de rokers stoppen met roken en niemand wil dat zijn kind begint.[2]

Tabaksindustrie is overdreven winstgevend

Rokers betalen via BTW en accijns op sigaretten mee aan de algemene middelen van het Rijk. De tabaksindustrie zelf betaalt alleen vennootschapsbelasting en sinds 2024 een geringe bijdrage aan de dekking van de kosten van het opruimen van weggegooide peuken.
Tegelijkertijd is de tabaksindustrie in vergelijking met andere bedrijfstakken overdreven

[1] https://www.seo.nl/publicaties/kosten-van-roken/
[2] https://nederlandrookvrij.nl/category/onderzoek/

winstgevend. Terwijl de gemiddelde winstmarge van productiebedrijven rond de 10 procent ligt, kan die van de tabaksindustrie oplopen tot 60 procent.[3]

De vervuiler betaalt

Daarom is het alleszins redelijk om de tabaksindustrie een bijdrage te laten leveren aan de maatschappelijke kosten van nicotineverslaving, vanuit het principe van 'de vervuiler betaalt'. Analoog aan wat voor gokbedrijven bestaat, kan dat door de nicotinesector specifiek te belasten door middel van een **bestemmingsheffing**. Ook in andere landen wordt over de instelling van zo'n fonds gedacht, bijvoorbeeld in het VK[4]. In Canada is in 2025 een Tobacco Cost Recovery Framework ingesteld.[5] En in de VS betalen tabaksbedrijven jaarlijks miljarden aan de overheid als gevolg van de Master Settlement Agreement van 1998.[6]
Voor een Nederlands Tabakverslavingsfonds is bovendien groot draagvlak. Een ruime meerderheid van de Nederlandse bevolking vindt dat de tabaksindustrie moet meebetalen aan de schade die zij veroorzaakt[7].

De maatschappelijke schade die de nicotinebedrijfstak veroorzaakt

- Het roken van sigaretten is de belangrijkste oorzaak van voortijdige sterfte, in Nederland zo'n 20.000 gevallen per jaar
- (ex)rokers leggen dan ook een groot beslag op het budget en de capaciteit van de zorgsector:
  - 30 procent van alle kankersterfte in Nederland wordt veroorzaakt door roken. Tabak geeft 16 soorten kanker waaronder long-, blaas- en keelkanker.
  - roken is een van de belangrijkste oorzaken van chronische zieken zoals COPD en hart- en vaatziekten, hersenfalen, dementie, reuma, blindheid en complicaties rond de zwangerschap.
  - de zorgkosten als gevolg van nicotinegebruik worden steeds hoger omdat de behandelmethoden verbeteren en chronisch zieken steeds langer leven.
- roken is verantwoordelijk voor de helft van het verschil in gezonde levensverwachting tussen de meest en de minst bedeelden in de samenleving[8].
- en dan hebben wij het nog niet over gederfde productiviteit van zieke en vroegtijdig overleden verslaafde rokers. Vooral dit draagt bij aan de enorme maatschappelijke kosten die de nicotinesector veroorzaakt.
- steeds duidelijker wordt verder dat alternatieve nicotineproducten als e-sigaretten (vapes), verhitte tabak en nicotinezakjes de gebruikers ervan nu al gezondheidsschade bezorgen. De langetermijneffecten zijn nog ongewis, maar laten

[3] https://nederlandrookvrij.nl/category/onderzoek/
[4] https://ash.org.uk/resources/view/a-roadmap-to-a-smokefree-country-no-one-starts-everyone-stops-no-profit-in-tobacco en https://www.tabaknee.nl/nieuws/item/3216-extra-winstheffing-tabaksindustrie-vk-goed-voor-economie-en-zorg
[5] https://www.canada.ca/en/health-canada/news/2025/03/government-of-canada-announces-two-initiatives-to-combat-tobacco-related-harms.html
[6] https://www.naag.org/our-work/naag-center-for-tobacco-and-public-health/the-master-settlement-agreement/
[7] Bijvoorbeeld bleek uit een onderzoek van Maurice de Hond uit 2017 bleek dat 63% van de bevolking het wenselijk vindt dat de nicotine industrie meebetaalt aan antirookcampagnes en stoppen met roken programma's door middel van een tabaksverslavingsfonds.
[8] https://www.rookvrijegeneratie.nl/artikelen/gezondheidskloof-tussen-arm-en-rijk-kleiner-door-meer-belasting-op-tabak/

zich inmiddels wel raden.
- toenemend wordt ook duidelijk welke immense milieuschade wordt veroorzaakt door weggegooide filters en vapes. Inmiddels moet de tabaksindustrie op basis van de EU-Single Use Plastics-richtlijn bijdragen aan de kosten van het opruimen van weggegooide peuken.

Industrie draagt bij via bestemmingsheffing

Omdat de tabaksindustrie vrijwel geheel uit internationaal opererende bedrijven bestaat, moet de bijdrage van de industrie aan het Tabakverslavingsfonds niet op de winsten worden gebaseerd. Multinationals weten immers goed hoe ze transnationaal met winsten kunnen schuiven. Daarnaast maakt EU-wetgeving het praktisch onmogelijk om winsten af te romen[9].
Voor dit doel is een **bestemmingsheffing** effectiever, waarbij de tabaksindustrie verplicht wordt jaarlijks een percentage van de in Nederland behaalde bruto omzet te storten in het **Tabakverslavingsfonds**.
Om de gedachten te bepalen; uitgaande van een jaarlijkse omzet van de tabaksindustrie van 3 miljard euro en een bestemmingsheffing van 0,5 procent (analoog aan die voor de gokbedrijfstak) zou het fonds jaarlijks met 15 miljoen euro groeien.

Besteding Tabakverslavingsfonds

Een bestemmingsheffing vereist dat de opbrengst geoormerkt is, dus aan specifieke doelen moet worden besteed.
De geïnde gelden kunnen worden aangewend voor:
- voorlichting en informatie over roken via publiekscampagnes – effectieve publiekscampagnes ontbreken al ruim 10 jaar – en interventies gericht op specifieke doelgroepen
- preventiemaatregelen, in het bijzonder gericht op de jeugd
- prevalentiemonitoring
- bijdragen aan de kosten van behandeling van rookverslaving
- zorgkosten die specifiek zijn toe te schrijven aan nicotinegebruik.

De besteding van de gelden uit het Tabakverslavingsfonds wordt toevertrouwd aan een onafhankelijke commissie. De inning van de bestemmingsheffing kan worden belegd bij de NVWA.

Het is tijd dat de tabaksindustrie rechtstreeks wordt aangeslagen voor de maatschappelijke schade die zij veroorzaakt. Via het Tabakverslavingsfonds kan geld dat anders in de zakken van aandeelhouders verdwijnt, worden aangewend voor preventie en leniging van zorgkosten. Een politieke no-brainer.

[9] Bijvoorbeeld is het binnen de EU niet mogelijk maximumprijzen in te voeren, waar in het VK aan wordt gedacht.